

GRŠKI BOGOVI

Če hočemo spoznati grško vero, se moramo podati v svet grških bogov in herojev - v grško mitologijo.

Grki so poznali zelo veliko bogov, ki so jih častili ob različnih priložnostih. Menili so, da tudi bogovi drugih narodov zaslužijo spoštovanje. Ker so častili mnogo bogov, pravimo, da so bili mnogobožci - politeisti.

Bogovom so pripisovali čisto človeške lastnosti. Tako poznamo ljubosumno Hero, prepirljivo Erido, šepavega Hefajsta, modro Ateno, vzvišenega Zevsa,... Ti bogovi so se med seboj prepirali, ženili, sodelovali - prav tako kot navadni smrtniki. Nesmrtnost, nadnaravna moč in večna mladost so bile tiste lastnosti, ki so jih ločevale od navadnih smrtnikov.

Vsako mesto je imelo svojega zaščitnika (za to vlogo so se bogovi včasih tudi sprli med seboj - kot npr. Atena in Pozejdon za Atene).

Na bogove so se lahko s prošnjo za pomoč obračali vsi ljudje. Navadno so prosili bogove za pomoč, v zameno pa obljubljali razne darove.

Grki so imeli tudi mit o nastanku bogov - teogonijo.

V začetku vsega je bil Kaos - neskončni brezoblični prostor, zavit v meglo. Iz njega so nastali Gaja (Zemlja), Tartar (temno brezno pod zemljo) in Eros (Ljubezen) kot ustvarjajoča in oblikujoča moč. Potem je Gaja iz same sebe rodila Urana (Uranos - Nebo) in Ponta (Pontos - Morje). Po združitvi z Uranom je rodila **Titane**: šest moških (Titani) in šest ženskih velikanov (Titanide), orjaške enočke **Kiklope** in storoke velikane **Hekatonhejre**.

Štirje Titani so se oženili s svojimi sestrami Titankami; ti štirje pari so bili:

- Okean, praveletok in svetovni veletok (morje), ki po antičnem pojmovanju obdaja od vseh strani zemeljsko poluto in njegov žena Tetida. Po Heziodu izvira iz njunega zakona tri tisoč rek in studencev in prav toliko morij; Okean je začetek in izhodišče vseh voda na zemlji in pod zemljo.

- Kojos in Fojba, ki sta rodila Leto (mater Apolona in Artemide) in Asterijo (boginjo zvezd in mater boginje noči Hekato)

- Hiperion in Teja sta imela otroke Helija (Sonce), Seleno (Mesec) in Eos (Zora).

- Kronos in Rea sta v grški mitologiji najpomembnejši titanski par, saj sta prastarša olimpijskih bogov: Zevsa, Hada, Pozejdona in Here.

Uran je bil v začetku najvišji bog. Ker so se njegovi otroci Kiklopi dvigovali proti njemu, jih je vrgel v podzemlje (Tartar). Gaji pa to ni bilo prav, zato je nagovorila Titane, naj rešijo svoje brate. Na to je pristal samo Kronos, najmlajši med njimi. Gaja je dala Kronosu srp, skovan iz železa iz globin zemlje, s katerim je skopil očeta. Iz Uranove krvi so se rodile boginje maščevanja Erinije, Giganti in Melijske nimfe (nimfe drevesa jesena, iz katerega so izdelovali morilske sulice).

Kronos je premagal Urana, prevzel oblast v svoje roke, rešil brate in se oženil z Reo. Njuni otroci so bili: Hestija, Demetra, Hera, Pozejdon, Had in Zevs.

Ker je Kronosu umirajoči Uran napovedal, da ga bo doletela enaka usoda kot njega, je leta v strahu pred uresničitvijo prerokbe vse otroke razen Zevsa (tega je uspela Rea rešiti in Kronosu podtakniti kamen namesto sina) takoj po rojstvu požrl. Prav Zevs pa je, ko je odrastel, prisilil očeta, da je izbljuval njegove brate in sestre, ki so bili nesmrtni in so ves ta čas prebili v Kronosovem trebuhu. Začel se je boj Titanov za oblast na svetu. Nekaj Titanov je bilo na Zevsovi strani, drugi pa na Kronosovi. Zevs se je s Hadom in Pozejdom bojeval z Olimpa; po Gajinem nasvetu je osvobodil Kiklope (v znak hvaležnosti so mu podarili strelo in grom, ki sta kasneje postala njegovi znamenji) in Hekatonhejre, ki so bili zaprti v Tartaru in pridružili so se mu v boju.

Po dolgem in strašnem bojevanju so zmagali Olimpijci in Zevs je z žrebom razdelil oblast nad svetom.

Had je zavladal podzemlju, Pozejdon morjem, Zevs pa nebu in zemlji. Ko so bili premagani

še Giganti, je Zevs lahko mirno zavladal na Olimpu, kjer so se mu pridružili tudi nekateri drugi bogovi.

Med dvanajst velikih bogov, ki prebivajo na Olimpu (kakor jih navaja Homer - *spodaj desno*), spadajo: oče bogov Zevs, njegova žena Hera, boginja modrosti Atena, boginja lepote in ljubezni Afrodita, bog vojne Ares, bog morja Pozejdon, boginja ognjišča Hestija, boginja rodovitnosti Demetra, božanski kovač Hefajst, glasnik bogov Hermes ter bog vedeževanja, svetlobe in navdihovalec pesnikov Apolon.

AFRODITA

Afrodita je bila na Olimpu boginja ljubezni in lepote. V prepiru, katera med boginjami je najlepša, je Zeus za rabsodnika določil Parisa, sina trojanskega kralja. Paris se je odločil za Afrodito in s tem nehote sprožil trojansko vojno.

Tudi rimska Venera je bila boginja ljubezni, lepote in pomladi.

APOLON

Zevsov sin. Njegova sestra dvojčica je boginja lova Artemida.

Apolon je bil bog prerokovanja in vedeževanja; znano je njegovo preročišče v Delfih.

Pri Rimljanih je ohranil svoje ime.

ARES

Ares je bil sin Zeusa in Here. Ljubil je vojno, zato so ga slavila divja in bojeviti plemena. Bil je tudi oče Amazonk.

Rimljani so grškega Aresa preimenovali v Marsa in ga slavili kot boga vojne, zaščitnika vojakov in rimske države. Marsu posvečeni živali sta bila volk in žolna. Rimljani so Marsu posvetili prvi mesec v letu, saj so začeli leto s pomladnim mesecem marcem. Bog Mars je bil oče dvojčkov Romulusa in Rema, ki ju je rodila vestalka Rea Silvia, dojila volkulja in vzredil neznani pastir. Romulus je bil ustanovitelj Rima, mesta na sedmih gričih.

Mars je bil poleg Jupitra najpomembnejši rimski bog.

ARTMEIDA

Grška boginja lova, Apolonova sestra dvojčica. Njeno orožje so bile puščice, s katerimi je natančno zadela ali človeka ali žival.

Rimljani jo poznajo pod imenom Diana

ATENA

Imenovana je tudi Palada Atena (pallas - deklica). Nikoli se ni poročila in je stala večna devica. Je hči boginje Metis in očeta bogov in ljudi Zevsa. Po mitu, ki ga je zapisoval Hesiod, naj bi boginje usode Moire prerokovale boginji Metis, da bo rodila hčer Ateno inmogočnega sina, ki bo nekega dne vrgel s prestola svojega očeta. Da bi to preprečil, je Zevs pojedel svojo nosečo ženo. Potem je Zevsa začela boleti glava in je prosil sina Hefajsta, da mu jo prekolje in s tem sprostí bolečino na prosto. Hefajst je izpolnil očetovo željo, tedaj pa je iz Zevsove glave skočila krasna Atena v popolni bojni opreml. Nosila je šlem, v desnici kopje in v levici ščit. Bogovi sami so jo častili kot boginjo modrosti in znanja ter kot nepremagljivo bojevnico. Njen simbol je sova. Ljudem se običajno prikazuje v obliki ptic ali v podobi raznih oseb. Pri ljudeh velja za boginjo modrosti, miru in premetenega vojskovanja. V trojanski vojni je bila na strani Grkov, ker je Trojanec Paris

na lepotnem tekmovanju treh boginj (Atena, Afrodita, Hera) izbral Afrodito. Kot boginja modrosti je iznašla bojno trobento, bojni voz

DEMETRA

Kronosova in Reina hči, grška boginja rodovitnosti in poljedelstva. Ko se je rodila, jo je Kronos kot ostale svoje otroke požrl. Osvobodil jo je šele Zevs. Njuno hčerko Perzefono je ugrabil Had in jo odvedel v podzemlje. Demetra je dosegla, da je Perzefona četrtno leta prebila v podzemlju pri Hadu, ki se je z njo oženil, preostali del pa na zemlji. Ko je bila Perzefona ločena od nje, je Demetra zemlji odvzela rodovitnost, ko pa se je vrnila, je na zemlji vzcvetela pomlad.

Demetri v čast so imeli posebne obrede - evelzinske misterije.

Rimljani so Demetro izenačili s svojo Cerero.

HEFAJST

Je sin Zevsu in Here. Rodil naj bi se grd in pohabljen česar se je njegova mati, lepa in mogočna boginja sramovala, zato je nesrečnega Hefajsta vrgla z Olimpa v morje. Iz morja sta ga rešili Okeanovi hčeri Eurinome in Tetis, ter ga skrili v neko votlino ter tam skrbeli zanj. Hefajst je postal bog ognja, kovaštva in rokodelstva ter vseh umetnosti, pri katerih uporabljajo ogenj. Ljudi je naučil uporabe ognja in obdelave kovin. Po eni pripovedki naj bi imel svojo delavnico na Olimpu, po drugi pa naj bi jo imel po ognjenikom Etna, kjer so mu pomagali Kiklopi Brontes, Steropes in Arges, ki so kovali Zevsu strele. Na Olimpu je bogovom zgradil palače, Zevsu je naredil ščit, prsni oklep in žezlo. Za Pozejzona je skoval njegov znameniti trizob, za Helia pa voz s katerim se vozi čez nebo, za Harmonio - hcero Aresa in Afrodite pa je skoval prelepo ovratnico. Koval je tudi za smrtnike: opremil je najmogočnejšega grškega junaka Ahila, Grku Diomedu je skoval oklep, Trojancu Eneju pa ščit. Kljub neprivlačnemu izgledu in šepavosti se je poročil z najlepšo boginjo - Afrodito, vendar mu ta ni bila zvesta, saj ga je prevarala s krutim bogom vojne Aresom. Hefajst ju je zalotil v ljubezenskem objemu in ju vkopal v nevidno mrežo, nato pa poklical ostale bogove Olimpa, ki so se vkovanima ljubimcema posmehovali. Njegova zvesta žena je bila Haris. Ki ga je prevarala s krutim bogom vojne Aresom. Hefajst ju je zalotil v ljubezenskem objemu in ju vkopal v nevidno mrežo, nato pa poklical ostale bogove Olimpa, ki so se vkovanima ljubimcema posmehovali. Njegova zvesta žena je bila Haris.

HERA

Je hči Kronosain Ree. Je starejša Zevsova sestra in njegova žena. Hera si je svojega moža izbrala že ob njegovem rojstvu. Zevu je rodila Aresa, Hefajsta in Hebo. Grki so jo častili kot boginjo neba - tako kot njen mož lahko tudi ona vlada nadnaravnim pojavom in posega v življenje ljudi. Svojemu možu je razsodna svetovalka. Poleg tega je zavetnica materinstva in rojstva ter zakonske zvestobe. Na splošno velja za boginjo rodovitnosti pri ljudeh, živalih in rastlinah. Njene spremljevalke so lepotice harite, njena žival pa je gos.

Za njen značaj so značilni tudi sram, ljubosumje in neizprosnost. Sram je bilo zaradi sina Hefajsta, ki se je rodil pohabljen in se je razvil v boga grde zunanosti. Ljubosumje se je pojavilo zaradi moževe zelo pogoste zakonske nezvestobe ter je sovražila vse Zevsove ljubice in njegove potomce. Njena neizprosnost se pokaže v sovražnosti do Trojancev, saj je Eneja preganjala vse do odločilnega spopada s Turnosom, takrat pa jo zevs opozori, naj se ne meša v njegove zadeve. Njeno sovrašтво do Trojancev in naklonjenost Grkom je posledica odločitve trojanskega veljaka Parisa, ki je zmago v lepotnem tekmovanju boginj naklonil nežni Afroditi.

HERMES

Grški Hermes je bil najbolj spreten izmed vseh grških bogov. Stara pripoved govori, da se je rodil zjutraj, opoldne je zlezal iz plenice, zvečer pa je že bogu Apolonu kradel živali iz njegove črede. Ko mu je Apolon očital krajo, se je Hermes tako spretno zlagal, da je moral v prepir poseči sam Zeus. Tedaj je Hermes začel igrati na liro tako milo melodijo, da mu je Apolon prepustil vso ukradeno živino in mu podaril še glasniško palico, ki širi blaginjo in napredek. Hermes je postal sel bogov in vzdrževal je zvezo med bogovi in smrtniki. Letal je v zlatih, krilatih sandalah prek dežel in morij. Z glasniško palico v roki je vodil ljudi skozi nevarnosti, varoval je popotnike in trgovce in skrbel za varnost potov in cest. Rimski Merkur je bil enak grškemu Hermesu, bil je bog trgovine in prometa. Po tem hitrem, živahnem, urnem božjem slu je dobil ime Merkur, najhitrejši med planeti.

HESTIJA

Hči Kronosa in Ree. Tudi njo je Kronos v strahu za vladarski prestol požrl in osvobodil jo je šele Zeus, ki je prevzel oblast nad svetom in na Olimp povabil tudi Hestijo. Bila je boginja domačega ognjišča, ogenj je bil tudi njen simbol. Rimljani so jo častili kot Vesto

POZEJDON

Ko je Pozejdonov brat Zeus delil Kronosovo kraljestvo, je Pozejdonu dodelil oblast nad morjem. Tako je Pozejdon dobil moč, da je s svojim trizobom razburkal morske valove in povzročal viharje. Živel je v globinah Egejskega morja in se po morju vozil z zlatim vozom, v katerega so bili vpreženi iskri konji z zlato grivo. Pozejdon je človeku dal konja. Njemu posvečena žival pa je bil delfin. Enako kot Pozejdon je bil rimski Neptun bog vode - bog morja, potokov in rek.

ZEUS

Rimski Jupiter je bil enak grškemu Zeusu. Bil je najvišji bog, bog neba in svetlobe, gospodar bliska in groma, zaščitnik pravice, resnice in zakona. Grški Zeus je bil vladar Olimpa, rimskemu Jupitru pa je bil posvečen glavni tempelj v Rimu na Kapitolu. Pred začetkom in ob koncu vsake vojne se je v tem templju zbral senat z vojskovodji ob daritvah Jupitru, ki je odločal o zmagah in porazih na bojnih poljih. Zeusova žena je bila Hera, Jupitrova soproga pa se je imenovala Juno ali Junona. Njej je posvečen mesec junij, bogu Jupitru pa so bile v Rimu posvečene ide (dnevi s polno luno).